

Філософологія Давида Зільбермана.

У сучасному українському філософському просторі ім'я Давида Бен'яміновича Зільбермана (1938 – 1977) мало відоме. Хоча характер його досліджень, які тільки-но починають поширюватись на теренах колишнього СРСР, показують його як мислителя глибокого, різнобічного та оригінального.

Давид Зільберман народився і виріс в Одесі, там закінчив технічний ВНЗ і тривалий час працював у Туркменістані. Саме в Ашгабаті він починає серйозно займатись філософією та індологією. Ці заняття продовжились у аспірантурі Інституту конкретних соціальних досліджень АН СРСР в Москві. Одночасно ним видаються кілька не великих робіт самвидавом. Після виходу за кордоном наукової публікації про сутність Каббали, Зільбермана відстороняють від наукової роботи і не дають можливості захистити кандидатську дисертацію з історії та філософії культури. В 1973 р. Зільберман емігрує до Сполучених Штатів Америки, де його запрошують читати лекції по філософії та антропології в Нью-Йоркському університеті, потім він викладає індійську філософію в університеті Чикаго. З 1975 – 1977 р.р. Д.Зільберман перебуває на посаді професора філософії Brandeis University в Бостоні.

Бібліографія виданих робіт Д.Зільбермана російською мовою та про нього поки що не велика, це перш за все його монографія «Генезис и значение в философии индуизма» [5], епістолярія видана російським дослідником та товаришем Зільбермана – О.Генисаретським у збірці «О возможности философии»[1] та монографія білоруської дослідниці О.Гурко «Модальная методология Давида Зильбермана» [4].

Давид Зільберман спробував створити особливу систему універсального філософського синтезу, яку він називав «філософологія» або «модальна методологія». Висхідна інтенція філософології полягає у створенні певної

концептуальної конструкції, яка здатна заповнити розрив між західним та індійським світом філософування. У якості основної мети філософології Д.Зільберман визначає потребу ініціювати новий філософський синтез із установкою на те, що історія філософії не завершується, її істинна історія ще навіть не починалась.

Досить не очікувано для свого часу Зільберман вважає, що західна філософія закінчиться не може, адже в істинному сенсі цього слова, в західній культурі вона так ніколи і не організувалась. У одному із листів до Ю.Левади Давид Зільберман наступним чином обґрунтовує свою позицію: «Філософія (західна – **прим. авт.**) дожила, як говорять, до сивого волосся (якщо почати із Платона), але до цього часу так і не змогла зайнятись сама собою. Як не копав я її історію, ніде не знайшов жодного натяку на те, щоб філософи не те щоб займались філософією, але навіть натякнули на постановку подібного завдання...Звичайно, кожен філософ по своєму *займається* філософією; але жоден із них не займався конкретно *філософією*. Тобто я переносу наголос із дієслова на предметність. Не існує предмету «заняття філософією». Займаючись у такому ключі, мислителі досліджували мораль, суспільство в усіх його проявах, політику, душу людини, фізику, займались Богом чи богослов'ям, пізнанням, самим собою кінець-кінцем, але ніколи – філософією. Величезна сила цього прагнення не бути «собою». По-людськи це так зрозуміло» [2. с. 10]. Зільберман говорить про те, що змістовний бік знання в ідеї структуровано в могутній філософській традиції понять. Формальний бік встановлення умов істинності знання – в не менш могутній традиції теорії. Але загалом, Зільберман вважає, що існує три різновиди філософської дії:

- змістовна (активне вживання в річ);
- формальна (зовнішній опис або структурне моделювання);
- модальна (постановка себе у таке положення, при якому річ енергійно виливається у себе дією).

Для Зільбермана індійська класична філософія найліпший матеріал для універсального проекту реформування самої ідеї філософії. Тому філософію він розглядає як *об'єкт* нової науки, науки філософій, або науки про філософії. Висхідна умова такої науки полягає у створенні категоріальної системи, в межах якої можна буде розвернути аналіз її предметності. У цьому мислитель виділяє два різноспрямованих процеси, які характеризують взаємовідносини філософії та науки:

- прагнення філософії бути деяким чином «науковою»;
- інтеграція науки в систему культури.

Це призводить до того, що, з одного боку, філософія поглинається наукою (хоч навіть і частково), а з іншого боку, появою наук «другого порядку», які досліджують культурні ефекти науки, рівно як і інших систем діяльності, які володіють нормативною організацією. Тому цілком логічно, для Д.Зільбермана, буде формування особливої наукової течії, об'єктом якої стає сама філософія [5. с. 68]. Висхідна умова такої науки – створення нової категоріальної системи, в межах якої ми зможемо розгорнути аналіз її предметності. Зільберман вказує на те, що в загальних рисах така система вже існує у вигляді шести класичних індійських даршан. Сама ж можливість створення науки про філософію стає реальністю тільки при умові обґрунтування того, що філософія має (чи мала) власною «реальністю», властивою тільки їй предметністю, з незалежним онтологічним статусом і метафізичним пріоритетом. Зільберман вважав, що таке обґрунтування можливе найяскравіше на індійському матеріалі.

Індійські даршани не тільки конституюють наш світ, але і самі конституюються ним, досягають такого ступеня культурної автономії і очевидності, що стають навіть більше «речовими», аніж світ фізичної природи. Наявні шість даршан побудовані за одним композиційним принципом та вироблені одним механізмом. Структурним принципом їх є Веда, а механізмом – йога. Європейська спільнота знає йогу як особливий механізм ментальних та фізичних вправ, але при цьому часто забуває, що це

також і специфічний систематичний метод мислення. Важливо і те, що основним об'єктом «йогічного» мислення виступають не розрізнені фізичні структури чи мисленнєві стани, а система мови і культури в усій своїй цілісності. Це означає, що будучи «йогічною», така система де-натуралізується і де-догматується. На Заході такі спроби переважно апелюють до натурального предмету обговорення – свідомості. Ось чому західна філософська традиція не здатна мислити себе як метод: «предмет пізнання» тут «натуралізоване тіло» свідомості. Тобто, за Д. Зільберманом, західна філософія продовжує залишатись на донауковому рівні.

Основні прийоми своєї конструктивної методології Зільберман бере в адвайта-веді. Якщо західна філософія працює в парадигмі дуальних опозицій, то індійська – в парадигмі потрійних, тернарних опозицій. Так в схемі веданти містяться:

А) рівень абсолютної істини чи реальності, догма;

Б) рівень конвенційної істини, яка підлягає перевірці і може бути фальсифікована;

В) рівень абсолютної не-істини, який виявляється за межами тематичного простору тієї чи іншої філософської системи. [5. с.118-119].

Співвідношення цих рівнів виражається схемою **(А)Б**

В.

Кожен елемент цієї схеми має значення в сфері, яка включає три компонента: **Н** (норма, значення, культура); **І** (ідея, знання); **В** (цінність, знак, текст). Таким чином, ми отримуємо шість схем, кожна з яких позначає одну із шести даршан, а одночасно і одну із можливих позицій філософа:

(N) V _ санкх'я, «теоретик»

І

(V) I _ ньяя, «логік»

Н

(I) N _ веданта, «методолог»

V

(N) I _ міманса, «методист»

V

(I) V _ вайшешика, «емпірик»

N

(V) N _ йога, «феноменолог». [5. с. 139].

I

За допомогою цих же схем, Зільберман ототожнює шість типів культурних традицій:

- схема санх'ї – китайський тип (проксологічне мислення);
- схема ньяї – тип еллінської традиції (організаційне, аксіоматичне, формально-логічне мислення);
- схема веданти – індійський традиційний тип (методологічне мислення);
- схема міманси – тибетський тип (понятійне, або «змістовне» мислення);
- схема вайшешики – новоєвропейський тип (аксіологічне або історичне мислення);
- схема йоги – японський тип (феноменологічне або екзистенційний тип мислення).

Усі ці схеми потрібні Д.Зільберману не для того, щоб черговий раз навісити ярличок чи черговий раз зобразити якусь універсальну картину світових культур. Тут він, скоріше за все, намагається запропонувати своєрідний метод міжкультурної взаємодії, за допомогою якого можливо описати будь-яку систему культури не занурюючись при цьому надто у натуроцентризм.

Професор Центру філософії науки Бостонського університету Роберт С. Коен про Зільбермана говорив, що він працював настільки самовіддано,

настільки і стрімко. Його блискучі тексти, які писались російською, англійською мовами виходили із глибинного та могутнього джерела його інтелекту. Росіянин, єврей, індійський раціоналіст та містик, учений, філософ, гуманіст. Зільберман був людиною нашого часу, яка заглянула далеко вперед. Він був справжнім світлим генієм [б. с. 63 – 64].

Література:

1. Генисаретский О. Зильберман Д. О возможностях философии. Переписка 1972 – 1977 годов с примечаниями, комментариями и приложениями / Олег Генисаретский, Давид Зильберман. – М.: Путь, 2003. – 352 с.
2. Гурко Е. Введение / Елена Гурко // Зильберман Д. Б. Генезис значения в философии индуизма. – М.: Эдиториал УРСС. – С. 3 – 62.
3. Гурко Е. Деррида Ж. Деконструкция: тексты и интерпретация. – Минск: Экономпресс, 2001. – 320 с.
4. Гурко Е.Н. Модальная методология Давида Зильбермана / Елена Николаевна Гурко. – Минск: Экономпресс, 2007. – 456 с.
5. Зильберман Д. Б. Генезис значения в философии индуизма / Д.Б.Зильберман . – М.: Эдиториал УРСС. – 488 с.
6. Коен Р.С. Предисловие / Р.С.Коен // Зильберман Д. Б. Генезис значения в философии индуизма. – М.: Эдиториал УРСС. – С. 63 – 64